

Figur 4.6 De fem forskellige sociale klasser i det danske samfund

Overklassen	Højere middelklasse	Middelklassen	Arbejderklassen	Uden for arbejdsmarkedet
Udgør ca. 3,4 procent opgjort på familieniveau	Udgør ca. 20 procent opgjort på familieniveau	Udgør ca. 31 procent opgjort på familieniveau	Udgør ca. 33 procent opgjort på familieniveau	Udgør ca. 13 procent opgjort på familieniveau
En person i overklassen tjener i gennemsnit 2,3 millioner før skat om året. For at tilhøre overklassen skal man tjene 1,2 millioner om året før skat	En person i den højere middelklasse skal enten tjene i gennemsnit 800.000-1,2 millioner før skat om året eller have en universitetsuddannelse	Der er ingen indkomstgrænse i middelklassen - men i gennemsnit tjener en person i denne klasse ca. 450.000 om året før skat	Der er ingen indkomstgrænse i arbejderklassen - men i gennemsnit tjener en person i denne klasse 433.000 om året før skat.	Personer i denne klasse er langvarigt uden for arbejdsmarkedet, hvilket betyder, at de i minimum 10 måneder om året står uden for arbejdsmarkedet
Mange af dem, der befinder sig i overklassen, er selvstændige erhvervsdrivende, højtlønnede specialister og topledere	Mange af dem, der befinder sig i den højere middelklasse, er akademikere, ledere og højtlønnede specialister	Mange af dem, der befinder sig i middelklassen, har en kort eller mellemlang uddannelse som sygeplejersker, politibetjente, pædagoger, skolelærere osv.	Mange af dem, der er i arbejderklassen, er enten faglærte eller ufaglærte arbejdere. Fx håndværkere, social- og sundhedsassistenter, butiksassistent, industritekniker osv.	Der er ingen indkomstgrænse i underklassen - men de fleste personer i denne klasse er enten førtidspensionister på kontanthjælp eller på dagpenge.

Kilde: www.klassesamfundet.dk

Inddelingen af den danske befolkning i sociale klasser er blevet kritiseret, blandt andet for at lægge for meget vægt på indkomst. Omvendt er den rost for også at medtage de grupper af mennesker i det danske samfund, som ikke har tilknytning til det danske arbejdsmarked. Inddelinger kan i sig selv være interessante nok, men det er særligt spørgsmålet om, hvorvidt der er bevægelse og mulighed for bevægelse mellem de sociale klasser, som er centralt i et levevilkårs-perspektiv. Det, vi også kalder for social mobilitet.

4.6 Social mobilitet, social arv og ulighed

Når vi diskuterer mulighederne for, hvorvidt et individ kan ændre på den sociale position, altså bevæge sig fra én klasse til en anden, bruger vi begrebet **social mobilitet**. Den sociale mobilitet henviser til to bestemte former for mobilitet: **generationsmobilitet** og **karriere-mobilitet**. Se figur 4.7 næste side.

Når vi taler om social mobilitet, er vi også nødt til at inddrage begrebet **social arv**. Den sociale arv kan kort defineres som særlige kendetegn ved forældre, for

Tekstboks 4.2 Social stratifikation

– når befolkningen inddeles i lag

Inddelingen af befolkningen er, ligesom ved Minervamodelen, udtryk for en segmentanalyse, men særligt når vi inden for sociologien undersøger forskelle i folks sociale levevilkår, kalder vi det for en social stratifikationsanalyse.

Stratifikation betyder sociale lag og ved at undersøge og analysere bestemte sociale lag (grupper) i den danske befolkning, kan vi identificere særlige kendetegn ved de forskellige sociale grupper i samfundet.

eksempel deres adfærd, normer og værdier, der gives videre (arves) til deres børn, som internaliserer disse elementer og reproducerer dem. Det vil sige, at børn viderefører de adfærdsmønstre, den sociale status og de ressourcer, som de har "arvet" fra deres forældre. Hvis et barns forældre for eksempel er meget rige og har gode uddannelser, vil der være stor sandsynlighed for, at børnene lærer sig en adfærd og nogle bestemte normer og værdier, som gør dem i stand til at blive rige ligesom deres forældre. De reproducerer eller viderefører således "familiens sociale arv". En sådan form for social arv bliver betegnet **positiv social arv**.

Men social arv kan også være negativ. For eksempel vil et barn af forældre med misbrugsproblemer – det kunne for eksempel være, at begge forældre var alkohol- eller stofmisbrugere – være i risiko for at videreføre denne sociale adfærd. Hvis barnet selv på et tidspunkt blev alkohol- eller stofmisbruger, vil der være tale om **negativ social arv**.

Den danske velfærdsstat (se også kapitel 9) har som et erklæret mål at bekæmpe den negative sociale arv. Det ses tydeligt i en række forskellige sociale ydelser, for eksempel gratis uddannelse, børnepenge og statens uddannelsesstøtte (SU). Alligevel er der blandt andet inden for uddannelsesområdet fortsat stærke tendenser til, at børns uddannelsesvalg er påvirket af deres forældres uddannelsesniveau.

Figur 4.8 viser, at der er en statistisk sammenhæng mellem forældres og børns uddannelsesvalg. Det, vi altså kan kalde for social arv i uddannelse. Denne sociale arv har tidligere været langt stærkere og mere udbredt i Danmark. For eksempel var forældrenes uddannelseslængde meget bestemmende for uddannelsen for de børn, der blev født for anden verdenskrig. I perioden fra 1942 og frem til 1971 så vi dog i Danmark en meget positiv udvikling, hvor den sociale arvs betydning i uddannelse blev drastisk reduceret. Det lykkedes simpelthen i denne periode at begrænse betydningen eller effekten af forældrenes uddannel-

Figur 4.7 Generations- og karrieremobilitet

Generationsmobilitet	Er udtryk for, at børn bevæger sig til en anden socialgruppe end forældrenes, ved samme alder
Karrieremobilitet	Er udtryk for de bevægelser, der sker i en persons levetid, altså de skift, folk foretager mellem socialgrupper igennem livet

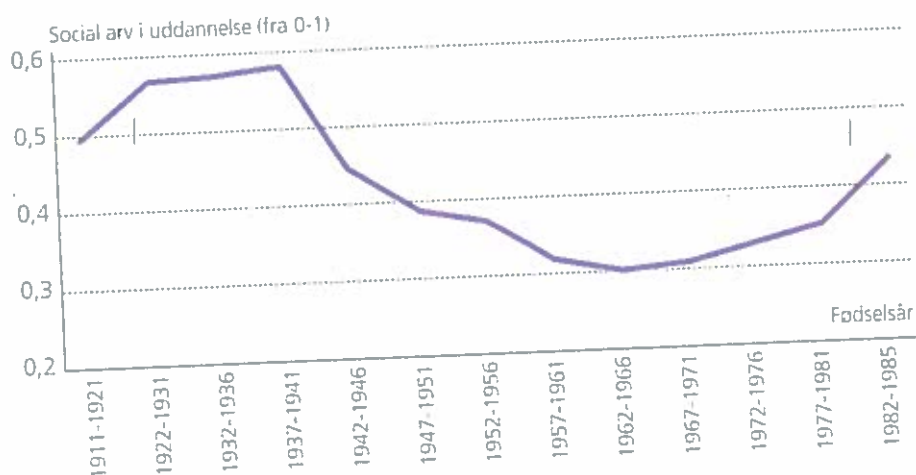
sesbaggrund for børnenes uddannelsesmuligheder.

Den positive udvikling skyldtes blandt andet, at det lykkedes at hæve uddannelsesniveaueet i bunden af samfundet, således at mange af de børn, hvis forældre kun havde meget lidt eller slet ingen uddannelse, nu blev loftet til at gennemføre folkeskolen. Siden starten af 1970'erne har vi dog set en modsatrettet udvikling, hvor betydningen af, hvilken uddannelse dine forældre har, får stadig større betydning. Rockwool Fonden, der i starten af februar 2021 præsenterede et omfattende studie af den sociale arv i uddannelse i Danmark i det 20. århundrede, forklarer skiftet i udviklingen fra starten af 1970'erne på denne måde:

”Når den sociale arv i uddannelse er steget for årgange født efter 1970, skyldes det, at uddannelsesloftet nu kun vedrører andelen, der fuldfører videregående uddannelser. For årgange født midt i det 20. århundrede var det kun 10-15 procent, der fik en videregående uddannelse. For årgange født i slutningen af 1980'erne var dette omkring 40 procent af en årgang. Og denne stigning er i overvejende grad drevet af børn fra ressourcerstærke hjem. Overgangen til videnssamfundet med stigende fokus på mellemlange og lange videregående uddannelse har altså været forbundet med en stærkt stigende social arv i uddannelse.”

Det interessante ved Rockwool Fondens omfattende analyser og konklusio-

Figur 4.8 Hvilken betydning har dine forældres uddannelsesbaggrund for din uddannelse? 2020

Note: Figuren viser udviklingen i forventninger til, hvilken betydning forældres uddannelsesbaggrund har for forskellige fødselsårganges uddannelse. På x-aksen kan vi se de forskellige fødselsårgange (fra 1911 til 1985). På y-aksen går talværdien fra 0 til 1. 0 betyder, at forældres uddannelse ikke har nogen betydning for børnenes uddannelse, mens 1 betyder, at børns uddannelse er helt bestemt af forældrenes uddannelse. Forklaret på en anden mere simpel måde: Jo længere kurven bevæger sig op, desto større forventet betydning har forældrenes uddannelse for børnenes uddannelse. Altså desto større vil den sociale arv i uddannelse være.

Kilde: Rockwool Fonden, The Making and Unmaking of Education, Educational mobility in the 20th Century Denmark, by Kristian B. Karlsson og Rasmus Landersø. Februar 2021.

ner vedrørende den sociale arv i uddannelse i Danmark er, at de påpeger en udfordring med den sociale mobilitet i uddannelse i Danmark, hvor det åbenbart ser ud til, at mobiliteten ikke helt gælder for alle sociale klasser.

Husker vi her tilbage på Pierre Bourdieus teori om habitus og kapitaler, kan et teoretisk svar på denne udvikling være, at uddannelsessystemet afspejler de uligheder, der generelt er i det danske samfund. Vi kan således bruge Bourdieus teori til at forklare, at den stigende betydning af forældrenes uddannelse for børnenes uddannelsesmuligheder kan være udtryk for, at nogle har tilstrækkelig, mens andre har utilstrækkelig kulturel kapital. Vi kan også bruge Bourdieus habitusbegreb som et værktøj til at forklare denne udvikling med social arv i uddannelse. Eksempelvis at et barn af to ufaglærte forældre muligvis ikke har haft en opvækst i et socialt miljø, hvor det at tage en uddannelse har været normen, så det har aldrig været efterstræbelsesværdigt, ligesom barnet ikke er blevet udrustet med tilstrækkelig med kulturel kapital og evne til at bryde sprogekoderne i skolen til at tage kampen op.

Ved at anvende Bourdieus teori om habitus og kapitaler kan vi altså finde ud af, om der er sammenhæng mellem eksempelvis det enkelte menneskes samlede mængde af økonomisk, social og kulturel kapital og hans eller hendes position i samfundet. Derudover kan vi anvende Bourdieus teori som en forklaringsmodel på, at det rent faktisk betyder noget for ens levevilkår, hvor man vokser op, hvem man vokser op hos, og hvilke ressourcer der er til rådighed (hvor meget

økonomisk, social og kulturel kapital, der er), og hvordan man vokser op (de sociale normer og værdier, som man blandt andet lærer sig ved at iagttage og overtage roller, blandt andet forældres roller og adfærd).

Der kan være flere forskellige former for **ulighed** i et samfund. Igen kan vi bruge Bourdieus kapitalbegreber til at belyse uligheden i Danmark. Selv om Danmark er et af de lande i verden, hvor den økonomiske lighed mellem borgerne er størst, er der alligevel både social og økonomisk ulighed. Kigger vi for eksempel på, hvordan indkomsterne har udviklet sig i den danske befolkning, så kan vi starte med at inddele befolkningen i **deciler**, det vil sige, at vi inddeler den danske befolknings indkomster i ti grupper med den tiendedel med de laveste indkomster (1. decil) til den tiendedel med de højeste indkomster (10. decil). Herefter kan vi sammenligne indkomstudviklingen for de forskellige deciler og dermed se, om der er forskel i indkomstudviklingen.

Ofte taler vi om *signifikante forskelle*, når vi arbejder med statistik og tal. Signifikant skal her forstås som betydningsfulde mønstre og/eller tydelige forskelle, der træder frem i det undersøgelsesmateriale, som vi arbejder med. Udviklingen i indkomster er i figur 4.9 opgjort i deciler for perioden 2002-2017 i Danmark.

Ud over de økonomiske forskelle og uligheder mellem borgere i Danmark er der også ulighed i for eksempel adgangen til kulturel kapital, hvilket betyder, at nogle grupper har store vanskeligheder ved at klare sig igennem for eksempel uddannelsessystemet (se igen figur 4.8) og derfor